

ממש כמו את הדירה, גם את העיר בה אנו גרים יש מי שמתכנן. למה התכנון העירוני חשוב כל כך וכיצד הוא משפיע על שגרת חיינו.

מאת: יניב משיח

עירי

רבים מרוכשי הדירות בוחרים לשכור את שירותיו של אדריכל ידוע על מנת שסייע להם לעצב את דירת החלומות. איש המקצוע מסייע לתכנן בצורה מדויקת שתתאים לצורכי הדיירים את החללים בבית על מנת שיהפוך לבית המתאים ביותר עבורם. ממש כמו מעצבי פנים, גם אדריכלים עירוניים אמונים על עיצוב שטחים במרחב העירוני "אנחנו מתכננים את הנגיב. אדריכלים אורבאניים או עירוניים מופקדים על התכנון של כל מה שנמצא בין הבניינים ודואגים שמה שמקשר ביניהם יהיה בנוי בצורה האופטימלית לחיי התושבים באזור" אומרת עירית סולטי, אדריכלית עירונית שותפה במשרד עירית סולטי - דרוור גרשון אדריכלים. "תכנון ערים כפי שהוא מוכר כיום נקרא בעבר עיצוב עירוני "מדובר בפועל באותו המקצוע העוסק במשימות רבות הקשורות בארגון המרחב העירוני", אומר יודן רופא, אדריכל ומתכנן ערים, מרצה בבית הספר לאדריכלות באוניברסיטת באר שבע ועוסק בעיצוב אורבני.

בין יתר המשימות של מתכנני הערים ניתן למנות את התווית הרחובות, איתור המקומות הראשיים בעיר ועיצוב החללים

מובחן וברור. אצלנו בישראל הדברים קצת יותר מסובכים "כבר בשנת 1936 הפסיקו לתכנן שכונות בצורה טובה ולכן פרט לתל אביב שכוללת שכונות שהוקמו בתחילת המאה ה-19 ערים רבות נחשבות לכושלות מבחינת התכנון העירוני שלהן" אומרת סולטי, ממקימי

השנייה. במקביל התפתחה בתוך תכנון הערים התמחות משנה שהייתה בעצם המשכיות של העיסוק המסורתי בתכנון ערים, וכדי להבדיל אותה משאר ההתמחויות החלו לקרוא לה עיצוב אורבאני". לדבריו, זוהי בעצם שאילה של המילה עיצוב מתחומי העיצוב הגרפי

המרכזים שלה, חלוקת הקרקע (במידה וזו לא היתה מבוססת על בעלויות היסטוריות), בקרה על הבנייה הפרטית, איתור שירותים ותשתיות ציבוריות ראשיות והתוויתן. "זה היה תכנון הערים משחר ההיסטוריה והציביליזציה האנושית ועד לתקופת מלחמת העולם

והבצוות

עמותת מרחב ששמה למטרה להשיג איכות חיים עירונית "העמותה שלנו פועלת רבות כדי להביא לכך שלמרות תכנון הלקוי של הערים נוכל למזער נזקים נוכח גידול האוכלוסייה המואץ ושינוי הצרכים העירוניים שמתרחשים בשנים האחרונות". לדבריה תכנון נכון צריך להתחשב באיכות סביבה, ביכולת לקיים חיי קהילה בתוך השכונה וביכולת לגדל ילדים מבלי לחשוש שיידרסו בכבישים.

תכנון עירוני נכון צריך לכלול גם קשר בין השכונה לבין השטחים הפתוחים בה. ישנם מספר גורמים ההופכים את תל אביב לעיר הבנויה כהלכה "היא מתוכננת בתכנון קלאסי של מערכת שכוללת רחובות, הצטלבויות ורשת בטוחה של ישובים ומגרשים קטנים שבעבר היו קומה אחת ואט אט גדלו לכדי בניינים ומגדלים. תל אביב

והתעשיית, המייחדים עיסוק בצורה הפיזית, בתוך הקשר של פעילות מורכבת יותר הכוללת גם אספקטים לא פיזיים. "לאחר כעשרים שנה שבהם נראתה ההתמחות הזו ארכאית ולא מתקדמת, היא זוכה לעדנה חדשה, משום שהוכח המבנה הפיזי של מקומות, ישנה השפעה על תפקודם החברתי והכלכלי וכן עם העלייה במודעות הסביבתית, התברר שתצורות פיזיות של העיר משפיעות באופן שונה על התפקוד הסביבתי שלה גם כן".

הדגש שניתן לעיצוב הסביבה האורבנית באנגליה ובניו אורבניזם בארה"ב מהווה שינוי מגמה בתרבות האנגלו-סכסית. באירופה הקונטיננטלית, שבה המורשת העירונית היתה חזקה יותר, מעולם לא נוצרה הפרדה חזקה כל כך בין תכנון עירוני ועיצוב אורבני, ולכן גם המושג של עיצוב אורבני הרבה פחות

מסוגלת לקבל עומסים והרחבות נעימים ולא רחבים מיוחדים, דוגמא מצוינת היא רחובות כמו רוטשילד ואבן גבירול שבכל שכונה שכזו, רחובות מסודרים. גם ממרכזי הערים הוותיקות כמו רמת גן, בת-ים וירושלים היא לא מקמצת בפידבקים ומעדכנת שבשל העובדה שמדובר בלוקיישנים שתוכננו בתקופת המנדט הבריטי בסטנדרטים אירופאים, אפשר לומר עליהם שתוכננו בצורה טובה. אבל כאן מסתיים זר המחמאות וסולטי מעדכנת שאר הערים בארץ מתוכננות בצורה לקויה "מודיעין שנחשבת עיר חדשה יחסית תוכננה בצורה נוראית. במקום שמבני הציבור המשרתים את התושבים יהיו הלב והמשמעות של העיר במיקום בולט הם נמצאים בקצוות הישובים לאורך כבישים מהירים וכל העיר כולה תוכננה ככביש גדול. אין בה רחוב גדול ואנשים נאלצים להתנייד במכוניות ממקום למקום". העיר כרמיאל בנויה לדבריה למכוניות ולא לתושבים "כל כמה שנים בונים שכונה בגבעה

■ צורת הכלים

לצירוניות מתחדשת

באדיבות דרור גרשון, מייסד ומנכ"ל מרחב התנועה לעירוניות מתחדשת בישראל - שם את זה בסוף הכתבה לא בתחילת הדברים.

■ רחובות לאנשים

אנשים נמשכים אל העיר בשל יכולתה לשמש מאגר גדול לקשרים עם אנשים אחרים. קשרים אלה מהווים הזדמנויות חברתיות, עסקיות ותרבותיות. קשרים נוצרים בעיקר במרחב הציבורי והרחוב הוא המרכיב היסודי של העיר. זאת משום שבעיר טובה הרחוב משמש למעבר מקרי של בני אדם ואנשים יבחרו לעבור ברחוב בו הם ירגישו נוח, בטוח ומעניין.

אחרת ללא תכנון ואז מזניחים את האזורים הישנים. אין בכרמיאל רחובות סגורים וקטנים פרט לרחוב אחד שאורכו 100 מטרים בלבד שבו גם יש קניון". סולטי אופטימית ומאמינה כי המצב הולך ומשתפר "רצונם של ראשי ערים הוא בראש ובראשונה לדאוג לרווחת התושבים ובערים רבות ניתן לראות את התזוזות והשנויים לטובה שנעשים במרחב העירוני אבל לעיתים קרובות אינטרסים פוליטיים הם שמקשים על תכנון ערים בצורה נכונה.

■ שימושים מצורבים

אלה מבטיחים נוכחות של אנשים שונים, בזמנים שונים, למטרות שונות ברחובות העיר. נוכחותם של אנשים רבים ושונים ברחוב ברוב שעות היממה מגבירה את הביטחון האישי. שימושים מעורבים מאפשרים הקטנת כמות הנסיעות וצמצום התלות ברכב. לכן יש להימנע מלחלק את העיר לאזורים בעלי מאפיינים אחידים כגון: אזור תעשייה או קריית חינוך.

■ נגישות מרבית

רשת רציפה וצפופה של רחובות מאפשרת נגישות נוחה לכולם. המרחק הממוצע בין צמתים הוא בין 60-150 מטר. מגוון אפשרויות תנועה רבות יוצרות חשיפה גדולה של העסקים וההזדמנויות לאנשים. רשת זאת הופכת את העיר לנוחה להליכות, מקטינה את גודש התחבורה ברחובות הראשיים ותורמת לבטיחות בדרכים.

■ צפיפות ושימוש

יעיל בקרקע

צפיפות עירונית שמובנית ממספר התושבים של העיר לחלק לשטחה, היא מרכיב הכרחי של עירוניות טובה. מתחת לצפיפות מינימאלית לא יכולה להתקיים עיר. יש להימנע מהפיתוי של הרחבת העיר כדי לתת מענה לביקושים למגורים ותעסוקה ולמצוא דרכים לנצל קרקע קיימת שאיננה בשימוש יעיל בתוך העיר. יש לתכנן את מימדיו של כל מרחב ציבורי בהתאם למספר האנשים העשויים לעבור בו.

■ צירוב אוכלוסיות

הגיוון האנושי הוא חלק מעוצמתה של העיר. כל מתחם בעיר יתוכנן כך שיתאים לכולם - דיור מגוון מאוד באופני בנייה, באדריכלות ובגודל הדירות הכרחי למשיכת אוכלוסיה מגוונת. דיור בר-השגה צריך להיות חלק משולב מכל אזור בעיר. מתחמים לאוכלוסיות הומוגניות לא מאפשרים את מגוון ההזדמנויות ההכרחי לקיומה של עיר טובה.

■ תחבורה ונגישות

לשירותים ותצטוקה

העיר צריכה להציע מבחר גדול של אמצעי תחבורה זמינים ונוחים. תכנון מוקדים עירוניים סביב תחבורה ציבורית היא דרך טובה לשיפור הנגישות להולכי רגל, רוכבי אופניים ונוסעים בתחבורה ציבורית. יש להימנע מעידוד השימוש ברכב הפרטי בין השאר על ידי ניהול מדיניות חניה נבונה.

■ מבני ציבור, פארקים

והנים בוני ציר

מקומות ציבוריים מהווים חלק חשוב מהעיר ומהרחוב וראויים לתכנון איכותי ומובלט. חשוב שהם יהיו נגישים במרחק הליכה ולשלבה בצמחיה וצבעוניות שטחי ציבור המרוחקים ממגורים מהווים בזבוז במשאבים לתחזוקה וגורמים לפגיעה אקולוגית.

■ תהליכי תכנון משתפים

יש לעודד שיתוף פעולה של הקהילה ובעלי עניין בהחלטות לפיתוח הישוב בכדי ליצור מעורבות ואחריות ציבורית. שיתוף הציבור ובעלי עניין עשוי לתרום לפרויקטים המתאימים יותר לצרכים של המשתמשים בהם ולזרז את קידומם.

■ חיזוק מרכז הציר וטיפוח

הקהילה המקומית

יוצר תחושה חזקה של גאווה מקומית, שיקום וחיזוק מרכז העיר. זהו המפתח והתמריץ להעצמת העיר כולה. חיזוק המרכז תורם לחיי כל תושבי העיר וסביבתה. קל יותר להגשים את עקרונות התכנון במרכז העיר הוותיק.

■ מורשת וזהות מקומית

המורשת הטבעית והבנויה של העיר היא נכס יקר. יש להגדיר את אותם שטחים פתוחים, מרקמים בנויים, שכונות ותיקות ומבנים מיוחדים המהווים חלק מסיפורו של הישוב. חשוב לשמור עליהם ולטפחם. חשוב לתכנן כל פרויקט חדש כך שהוא יתרום

לזהות הייחודית ולמיצובה של העיר. לכל עיר בישראל יש את האופי, האווירה והאנשים המייחדים אותה. יחד עם זאת כולנו רוצים לגור בסביבה נעימה ובשכונה מטופחת הכוללת איזורים מוריקים, פארקים, מרכזים קהילתיים ושירותים עירוניים הנמצאים בקרבת הבית. לכן ישנה חשיבות גדולה לתכנון עירוני נכון של המרחבים הציבוריים בערים בארץ שיבטיח איכות חיים גבוהה וטובה יותר לתושבים והמבקרים בהן.